

Dr. FRANCE GORŠIČ:

KEBER CONTRA MAZOVEC IN JANČIGAJ (1880—1881).

(Iz borbe za naš jezik.)

Državo vladajoča družba pa nje sovražna manjšina, ki more biti v ta položaj potisnjena večina, imata bojno črto v politični borbi. Kadar manjšina s trajnim napadanjem razrahlja kako točko, tedaj se je večini taktično umakniti, da izgubivši nekoliko tal upostavi novo ravnovesje in da strateško ne podleže v odločilni bitki. Zgodi se potem, da zasede manjšina prav toliko prostora, kolikor ga je bila večina popustila. Le izjemoma se to ne zgodi, največkrat, kadar slabo vodstvo manjšine ne opazi umikanja. Večina, ki je dejanska manjšina, se v taki borbi v eno mer počasi umika. Nekoč strategija odreče. Večina klecne, manjšina jo z naskokom pogazi in poplavi. To smo doživeli konec oktobra 1918.

Država in nje pravo sledita temu razvoju. Dokler vladajoča družba kak narod v državi zatira, toliko časa preganja država ta narod in ustvarja za preganjanje pravno podlago. Kadar postane očitno, da zatirancev ni mogoče premagati, izprevrže družba svoje stališče, država pa mora izboljšati v državnem sestavu položaj zatirancev, hkrati pa ohraniti ravnotežje. Novim razmeram se mora prilagoditi vse pravo državnino, ustava in oblastvo. Družabna moč in pravo državnino sta si takó, da se pravo države toliko izprevrže, kolikor se razmerje moči izpremeni. V Avstriji je bilo mnogo takih dob, ko si je ta in oni manjšinski narod izvojeval kako svojo pravico. Kadar je bila taka doba reakcije avstrijskega nemštva, so navalile tudi ostale manjšine, in vsepovsod se je na vseh toriščih pojavilo gibanje za manjšinske materinščine.

Taka doba je bila tudi leta 1880. Bil je to čas, ko je vsak vedel, da bo država morala slovanskim narodom vreči par drobtin, saj so bili Nemci v državnem zboru pregnani celo v opozicijo, in Čehi so po dolgoletnem stavkanju zopet prišli v državno zbornico. Na videnje čudno, a do dobrega preudarjeno je bilo, da je krona interese svoje

hiše postavila nad svoje nemštvo in da je, zasledujoč svoje rodbinske koristi, proklamirala «spravo narodov». Poklicala je na čelo «nadstrankarskega kabineta» (12. avgusta 1879.) Stremayrovega notranjega ministra, prejšnjega tirolskega deželnega predsednika, grofa Taaffeja, dvorjanika osebnega jamstva, da bo storil za Slovane, kar je neobhodno treba, ne trohe več. On je bil v juliju poprej zmagal pri državnozborskih volitvah, in že v septembru so Čehi opustili abstinenco. Nemškemu centralizmu je začela presti huda. V boju za svoj notranji češki jezik so Čehi za Češko in Moravsko dosegli «Stremayrove naredbe» z dne 20. aprila 1880., da se morajo vloge reševati v jeziku, v katerem jih stranke vložé, in radikalna nemška opozicija je strmoglavila naučnega ministra Stremayra. Pravosodni minister pre-narejenega Taaffejevega kabineta, Čeh Pražák nam je dne 18. aprila 1882. podelil «Pražákov razpis», ki je uravnal rabo slovenščine v uradih.

Takrat je že drugo leto izhajal Moschéto v «Slovenski Pravniki». Bil je najboljše orožje za pravdo o našem jeziku. Ko se je koncem leta 1879. in potem leta 1880. umikala fronta nemške večine, so bili nemški sodniki zadnja straža, ki ni pustila do sebe. S protinarodno politiko napojeni so mrzeli slovansko uradovanje, ki je bilo na razsvitu, in so se navzkriž z željo krone in navodili novega vladnega sistema po svoji glavi borili zoper slovanske vloge in zapisnike, ki so jih kar odklanjali. Nekateri starokopitneži so jih pa reševali, toda — po nemško. Proti takšni jezikovni praksi je leta 1881. «Slovenski Pravniki» organiziral odpor borivcev, ki so že leta 1880. sprožili posamezne strele. Med temi borivci so bili slovenski sodniki. Vodila jih je misel, da je treba nemško nasilje odbijati z odločno prakso. Čutili so, da ne tvegajo eksistence, ako se zoperstavijo, ker jih vlada ne bi več mogla pogaziti. Dve okoliščini sta jim dajali pogum: Vošnjakovi uspehi in nastop Winklerja. V aprilu 1. 1880. je polna zbornica sprejela Vošnjakovo resolucijo zaradi srednjih šol in učiteljskih pripravnic. Še večja pridobitev je bila, ko je ravno tačas nastopil novi kranjski deželni predsednik, naš goriški državni poslanec Andrej Winkler. Veseličili smo in rajali ter se bratili s Hrvati. Ta vrtinec narodnostnega gibanja se je lotil narodno zavednih sodnikov pri kranjskih sodiščih, in uvedli so, vsaj nekateri, sodno rabo slovenščine «via facti». Ta pojav smo videli tudi v kesnejših fazah boja, zlasti v letih 1905. do 1910., preden je nastopil službo predsednika deželnega sodišča ljubljanskega Elsner.

Sodni pristav Ivan Nabernik v Kamniku, kesneje (od 2. marca 1882.) okrajni sodnik litijski¹, je bil prvi med borivci, da se via facti poudari veljava slovenskega sodnega jezika. Po ohranjenih ostankih (11) že škartiranih spisov okrajnega sodišča kamniškega lahko sklepamo, da je Nabernik pričel slovensko uradovati v juniju mesecu 1. 1880. Dne 11. junija 1880., opr. št. III 463/1880. sta pravdni stranki Tomaž Homec (zastopal ga je kamniški odvetnik dr. I. Pirnat) in Janez Vrhovnik z Malega Mengša o tožbi z dne 29. aprila 1880., št. 2967, zaradi 9 gl. «v bagatelnem ravnanju sklenila sodniško poravnavo: Janez Vrhovnik prizna, da je Tomažu Homcu kupnino za mu prodani voz in za eno mu prodano brano v ostanku po 9 gl., nadalje stroške tožbe in poravnave v zmerjenem znesku po 2 gl., torej vsega skupaj po 11 gl. res dolžan, in se zaveže, da bo ta znesek tožniku do 15. avgusta 1880. v ogib izvršbe plačal. Tožnik po svojem izkazanem zastopniku dr. Pirnatu je s to poravnavo zadovoljen in od tožbe odpade». Tako se glasi prva slovenska poravnava kamniška. Rešen je ta zapisnik nemški: «Aufzubehalten und auf Verlangen auszufertigen. 29. Juni 1880. Nabernik.» Nabernik se še obotavlja. V tožbi Jurija Peterlina iz Šinkovega turna proti Mihaelu Pavliju iz Lahovč III 481/1880. obravnava zopet nemški in slovensko sprejme le prisego tožnika, na katero sta se stranki poravnali. Obravnave so potem češče slovenske. Ustno izporočilo in zapisniki potrjujejo, da je na Nabernika mnogo vplival narodno odločni odvetnik dr. Pirnat. Dne 21. julija 1880. sklenejo tri «sodniške poravnave» Pirnatovi tožniki Janez, Marjana in Marija Dečman s Posavja s tožencem Antonom Dečmanom zaradi plačila terjatev po 45 gl. 72 kr. (III 577, 579 in 581/1880). Tožbo Antona Trobevška (dr. Pirnat) proti Jerneju Trobevšku iz Bistričice «zaradi motenja sosesi plota» III 648/1880. je Nabernik rešil še z nemškim «Bescheidom», toda zapisnik o ogledu z dne 24. junija 1880. in zapisnik o drugi obravnavi pri sodišču z dne 30. junija 1880. sta rešena s slovenskima odlokoma. Končni odlok zopet preložene obravnave z dne 28. julija 1880. ni ohranjen, toda brez dvojbe je bil slovenski. Zakaj pod III 654/1880. je ohranjen odlok «o obravnavi v pravdni reči Jerneja Trobevška proti Antonu Trobevšku (torej o protitožbi!) zaradi motenja sosesi pravice napajanja»; ta odlok z dne 30. septembra 1880. je slovenski in se odlikuje po jako lepi slovenščini. Slovenski spisi so še III 515/1880.: «sodniška pogodba Marije Žagar iz Kamnika (dr. Pirnat) z Janezom Urhom z

¹ Umrl 72 let star kot deželosodni svetnik v pokoju dne 30. aprila 1915. v Ljubljani.

Gozda zaradi priznanja pravice stanovanja in prevžitka»; III 1016/1880.: ml. France Hvalè proti Mihaelu Tomcu z Gradišča zaradi motenja posesti; III 1193/1880.: Marija Osolin proti Tereziji Lukan iz Šmarce zaradi 6 gl. (sodba z dne 4. sečna 1881. ima krasen jezik); III 1321/1880: Marija Petrič proti Antonu Kernu z Brega zaradi 20 gl., kjer je Nabernik poravnavo rešil z besedami: «ta zapisnik se pri spisih shrani, po zahtevanju strank dovolé se pregled in prepisi. Dne 27. decembra 1880.»; potem III 1408/1880.: vnovič pravda Jerneja Trobevška proti Antonu Trobevšku iz Praprotnega za Kalom «zaradi motitve posesti»; končno III 784/1880: pravda Mine Jerebove proti Juriju Jerebu iz Vodice zaradi 800 gl., kjer je sodnik Nabernik v sodbi z dne 20. decembra 1880. tožbenemu zahtevku ugodil, ako tožnica s poglobitno prisego dokaže odločilno okolnost. Slovensko «sodniško pogodbo» sta dne 1. 6. 1880. na komisiji pod Lomom sklenila Matija in Katra Vomšek (Lomšek) po dr. Pirnatu z Marijo Repanškovo, III 554/1880., a sodil je sodni pristav Pichler, ki ni bil naše gore list in ki sta brez dvojbe nanj vplivala dr. Pirnat in Nabernik. Tako je bilo via facti slovensko uradovanje do sušca meseca 1881., ko se nenadoma konča in preneha do takrat, ko zadobi veljavo Pražákov razpis. V tej dobi so zopet nemški vsi Nabernikovi zapisniki in vse rešitve Nemca Gvidona Schneditza, ki je bil od 25. 10. 1878. okrajni sodnik kamniški. Kaj se je bilo zgodilo?

Bombo je bil vrgel Nabernik. Slovenski pravnik, XXV., str. 345., piše o tem: «V letih 1880. in 1881. je napočila jezikovna praksa, ki bi bila lahko postala usodepolna. Nekatera sodišča — in to na Kranjskem! — so slovenske vloge in zapisnike naravnost odklanjala, druga so jih nemški reševala... Zgodilo se je pa tudi, da je okrajno sodišče kamniško v pravdi zaradi motene posesti izdalo slovenski končni odlok. Nadsodišče graško je v tem uradoma zapazilo ničnost in ukazalo, da se slovenskima strankama odvzame slovenski odlok in da se nadomesti z nemškim. Vrhovno sodišče je vse to potrdilo in v utemeljevanju načelno izreklo, da slovenski jezik kratkomalo ni za sodišča deželnonavadni jezik! In nadsodišče graško se je podvizalo ter to vrhovnosodno odločbo prijavilo sodiščem... Tedaj je ravno dobro začel izhajati Slovenski Pravnik, in njemu, oziroma peščici slovenskih pravnikov, okoli njega zbranih, gre prva zasluga in hvala, da se je proti takšni jezikovni praksi takoj organiziral odpor, ki je tudi, zlasti parlamentarnim potem, dosegel popoln uspeh.» Govoreč o uspehih, ki nam jih je dalo eno leto in pol Taaffejeve vlade, pravi dr. Ivan

Prijatelj, v svojem znamenitem spisu «Janko Kersnik, njegovo delo in doba²»: «A baš v tistem hipu (Pražák je dejal, da se sicer Slovenci zoper nemško uradovanje ne pritožujejo, vsaj na Dunaju ne, da pa bo skrbel, da se tudi njim odpravijo krivice: «Slovenec» je tarnal, da smo si sami krivi, ker se ne pritožujemo; občinski odbori so na to začeli pošiljati peticije na ministrstvo za slovensko uradovanje) je priletela Slovencem z Dunaja v tem oziru krepka zaušnica. Dr. Ivan Tavčar, ki je bil ravnokar za bolnim Jurčičem sprejel uredništvo «Naroda», je naznanil dne 8. marca strmečim Slovencem naslednji slučaj. Okrajna sodnija v Kamniku je izrekla v neki pravdi slovensko razsodbo in jo izročila strankama. Nadsodnija v Gradcu pa ji je skoro nato naložila, da mora strankama slovensko razsodbo odvzeti in jima vročiti nemško. To odločbo je potrdil tudi najvišji sodni dvor «in Erwägung, dass im Herzogthume Krain seit Einführung der a. G. O. die deutsche Sprache ausschliesslich die bei Gericht landesübliche Sprache war». To je bila slovenska Stremayrova naredba! Slovenski državni poslanci s Schneidom na čelu so interpelirali Pražáka in mu našteli vse ministrske odloke, ki so zaukazovali po možnosti uradovati slovensko. Pražák je odgovoril, da se sicer odločbe najvišjega sodišča odtezajo kompetenci justičnega ministrstva, vendar glede na vpliv, ki bi se napravil na prakso drugih sodišč in glede na pravice jezikovne ravnopravnosti, utemeljene v osnovnih zakonih, se čuti primoranega, uveljaviti svojo pravico vrhovnega nadzorstva na polju administrativnih naredb in zato bo pazil, da se bodo izpolnjevale določbe pravosodnega ministrstva, omenjene v Schneidovi interpelaciji.»

(Konec prihodnjič.)

² Janka Kersnika Zbrani spisi, zvezek VI., str. 199.

ALOJZIJ GRADNIK:

NA ERJAVČEVEM GROBU.

I.

Razbiti so ti kamni in ograja
in groba prst je vsa zrahljana: vstani,
in potno torbo vzemi zopet v dlani
in pojdi zopet od kraja do kraja!

Dr. FRANCE GORŠIČ:

KEBER CONTRA MAZOVEC IN JANČIGAJ (1880—1881). (Konec.) (Iz borbe za naš jezik.)

Neposredni povod vsemu temu gibanju je bila kamniška posestna pravda Petra Kebra iz Domžal, ki ga je zastopal dr. J. Pirnat, proti Jožefu Mazovcu in Andreju Jančigaju iz Domžal, označba spisa III 501/1880. V tem postopanju je sodnik Nabernik izdal končni odlok dne 1. oktobra 1880, št. 6854, v slovenskem jeziku, toda graško višje deželno sodišče je ta odlok z odlokom z dne 22. decembra 1880, št. 13.364, razveljavilo z nalogom, da naj okrajno sodišče kamniško slovenske odpravke prvega odloka strankam odvzame, nato odlok izgotovi v nemščini, ga nemškega strankam dostavi ter potem dalje po zakonu uraduje. Ti kosi se nam v spisu niso ohranili. Škartiran je tudi revizijski rekurz, ki ga je za tožnika Petra Kebra vložil dr. Pirnat. Kakor se dá posneti iz razlogov vrhovnega sodišča in po vsi priliki je bil pač sličen revizijskemu rekurzu, katerega je proti graški odločbi vložil ljubljanski odvetnik dr. Alfonz Mosché kot zastopnik toženca Andreja Jančigaja.

Poglavitna vsebina nemškega Moschétovega revizijskega rekurza je naslednja: Visoko deželno sodišče graško se je ne zaradi rekurza, ki sem ga vložil, ampak o priliki rekurza odločilo, da ometani odlok razveljavi. S tem bi bil popolnoma zadovoljen, ker je bil namen mojega rekurza prav ta, da se odlok razveljavi. Toda določeno je še tudi, da se morajo slovenski odpravki odloka strankam odvzeti itd. S tem pa nisem zadovoljen. Enako tudi ne s tem, da se o mojih nadaljnjih zahtevah niso nobeni ukrepi sklenili. Moje pravice so prizadete. Sedaj pač ni razsojeno, kdo ima prav, marveč ukrenili ste zgolj, da je slovenska oblika odloka razveljavljena in da se mora odlok v nemško obliko upostaviti. Kar se tiče rešitve pravde — samo v ta namen sem se zatekel k sodnim oblastvom — sem sedaj tam, kjer sem bil poprej, le še slabše se mi godi, ker se mi bo še enkrat pritožiti zoper tisti novi odlok, ki bo le nemška prestava

slovenskega odloka. Plačal bom zopet kolke in odvetnika, seveda pa doživim pri tem to posebnost, da bom smel dvakrat proti istemu odloku rekurirati. Te posledice bo imela odločba višjega sodišča. Zato sem pač dolžan preiskovati, ali je odločba zakonita. Slovenska oblika rešitve je, ki jo nadsodišče graja. Nočem najprej preiskovati, je-li bil prvi sodnik zakonito upravičen, poslužiti se te oblike, ampak samo to hočem objasniti, ali se je višje sodišče oprlo na zakonit temelj, ko je tak ukrep sklepalo. Visoki drugi sodnik je končni odlok razveljavil «vsled rekurza drugotoženca» (tako pravi v obvestilu), t. j. ker sem rekurz vložil, torej v pravnem postopanju. Ta ukrep je tedaj sodniška funkcija, ne notranjesoden upravni akt, ki bi ga zanj človek na prvi pogled imel. O meritorični rešitvi pravde ni nobene besede, le prvemu sodniku je zaukazano, kaj mu je storiti. Kaže se torej, da je vzrok tega sodniškega sklepa v taki hibi oblike, kakršna navadno povzroča ničnost. Toda zaman iščeš pri ničnostnih razlogih našega sodnega reda tega razloga, da se odpravek sklepa ne sme izdati v jeziku, kateri je v deželi navaden, in zato smem a contrario sklepati, da taka jezikovna raba ni tak oblični pogrešek, da bi smelo višje sodišče kar v nemar deti škodo zasebnih interesov, otresti se funkcije, v kateri je poklicano na pomoč, pa zgolj popraviti neko obliko, ki baje ni zakonita. Ko reč samo s stališča sodnega reda motrim, moram odloku odreči vso zakonitost zavoljo tega, ker je sodni odlok brez ničnostnega razloga kasiran in ker ste se v sodnem odloku meritorični rešitvi ognili brez zakonitega razloga. — Ko sem to prašanje rešil, mi je govoriti o tem, ali ima prvi sodnik sploh kaj zakonite zaslombe, da je končni odlok slovensko izgotovil. Menim — da! Ne postavim se tukaj na državnopravno stališče, ki bi mi ga nudil § 19. drž. osn. zak., ampak vztrajam kar pri sodnem redu in pri ostalih naredbah, ki so v tej reči izdane, in že tako popolnoma uspem. Najprej poudarim, da je državna obstojna pravica slovenščine priznana, saj govori po slovensko s Slovenci sam zakonodavec v državnem zakoniku. Nihče tudi ne bo prerekal ali dvomil, da je slovenščina na Kranjskem, «v deželi navaden jezik». Jaz in moj nasprotnik ne moreva občevati v nobenem drugem jeziku ko v slovenskem — ker nobenega drugega jezika ne znava. Obči sodni red ima v § 13. določbo, ki ustreza mojemu naziranju. Sodni red tudi ni prepovedal rabe slovenščine pri sodnih reševanjih, in če sodim po duhu, ki je v njem, moram celo misliti, da pospešuje to reč.

— zakaj zakonodavcu je bilo očitno na tem, da stranke sodnika razumejo; da sme sodnik s strankami govoriti v njihovem jeziku pismeno in ustno, to moreš pač sklepati po tendenci sodnega reda, ki olajšuje stik sodnika in strank, pa tudi po tem, da je sodni red brez vsakršne trdote, ki bi bila proti temu načelu pravice in pravičnosti. Sklicujem se še na ministrski odlok z dne 15. sušca 1862, št. 865, na katerega se tudi višje sodišče sklicuje. Ni ga odloka, milejšega in bolj spravljivega, od tega odloka polupretekla doba 20 let, ki bi dejanske razmere popolnoma priznaval in upravičena prizadevanja slovanskega prebivavstva — tako se izraža: — usliševal. Čuditi se moram le, da navaja višje sodišče to duhovito in pravično listino, da bi utemeljilo svoj ukrep, — ki je naravnost proti tej naredbi! Saj pravi le-ta v točki 3.: «Paziti je, da obravnavajo pri kazenskih in končnih obravnavah z obdolženci, ki govore samo kak slovanski jezik, samo sodniki, državni pravdniki in odvetniki, ki znajo slovanski jezik, da torej obravnavajo v slovanskem jeziku in da v istem jeziku razglašajo sodbe in če mogoče tudi njih razloge.» V točki 4. določa: «V omenjenih delih dežel naj sodišča slovanske vloge sprejemajo in naj jih kolikor je mogoče v slovanskem jeziku rešene slovanskim strankam izdajajo». Po tej ministrski naredbi naj bi se bila rešitev slovensko izdala, saj je bila tožba slovenska in po slovensko so bile zaslišane priče, — in prvi sodnik ni bil le upravičen tako ravnati, marveč po tej naredbi je bil celo dolžan tako storiti. Ministrsko naredbo so izdali domnevajoč, «da vsi uradniki in odvetniki tega okoliša niso popolnoma večči slovanskega kot pisnega jezika». Druga ministrska naredba, ki se v odloku navaja, naredba z dne 5. septembra 1867, št. 8036 in 9396, pa ugotavlja v obvestilu višjega deželnega sodišča z dne 12. septembra 1867, št. 2996, da se je justično ministrstvo uverilo, «da je največje število sodniških in pisarničnih uradnikov pa notarjev v zadostni meri v besedi in pisavi veččih slovenskega deželnega jezika»; zato odreja potem, «da torej ni zadržka, pri sodnih zborih, državnih pravdništvih in okrajnih sodiščih na Kranjskem odslej vedno slovenske zapisnike delati, kadar so stranke zgolj slovenščine večče, ker je to dobro in koristno za pravosodje in ker isto po pravici žele i slovenske stranke, deželni in državni poslanci ter sam deželni zbor vojvodine Kranjske», in pa: «da se nadeja, da se bodo tej naredbi točno pokorili, da bo višje sodišče rabo točno nad-

zorovalo, ter da se tako preprečijo nadaljnje pritožbe». Prvi sodnik bi bil moral zakon in natančne strogo zaukazane naredbe prekršiti, ako bi bil drugače ravnal, nego je storil. Zakoni in naredbe so zato, da jih uporabljamo in ubogamo. Sodnik je zaščitnik; ker se zaščite nadeja, se grajan zaupno sklicuje na zakon in se zateka k sodniku, da bi sodnik zakon neuklonljivo in neodmično uveljavil. To utrjuje pravno zavest in močno dviga čustvo varnosti. Gorje, če ne bi bilo tako! Ukrep visokega višjega sodišča je v vsakem oziru protizakonit, nedostaja mu niti nujnega eksistenčnega temelja, odlok ničevu okvarja zasebne interese. Zato vlagam po svojem zastopniku prošnjo: Visoko vrhovno sodišče izvoli rekurirani odlok visokega višjega deželnega sodišča razveljaviti, rečemu sodišču naročiti, naj meritorično reši moj rekurz, in njemu naprtiti povzročene rekurzne stroške, ki jih zdolaj zabeležim.

V Ljubljani, dne 11. januarja 1881.

Andrej Jančigaj.

Rešitev Moschétovega rekurza se glasi: «Dieser rechtzeitig eingebrachte Revisionsrekurs wird angenommen und wird derselbe mit den Prozessakten dem hohen k. k. Oberlandesgerichte in Graz vorgelegt. Wovon die Partheien über Rubriken verständigt werden. K. k. Bezirksgericht Stein, am 31. Jänner 1881. *Schneditz*, m. p.» Na spredni strani je zaznamek: «Wegen Nichtbeibringung zweier Rubriken notioniert.» Slab omen!

Nemško višje sodišče da naj bi slovenski stranki poplačalo stroške zastopnika? Dr. Mosché pač ni pričakoval, da do te zahteve prodre. Gotovo je hotel le okrcati «pravične» višje sodnike, ki jim je bila nacionalnost vse, pravica nič. Časovno se ta revizijski rekurz zлага s pripravami za prvi letnik Slovenskega Pravnika. Gotovo je, da je baš slučaj Keber contra Mazovec in Jančigaj odločilno vplival na Moschéta in njegov krog, da je napovedal ofenzivo Gradcu in jo podkrepil z izdajanjem pravniškega lista. V rekurzu je Mosché povedal vse, točno in jasno. Listina velikega pomena je ta rekurz za pravnika, ki bo pisal zgodovino borbe za naš sodni jezik. Neizprosna logika in lepa sestava seve nista zalegli nič, kakor že vemo. Graško višje sodišče (podpisan je Waser) obvešča dne 2. marca 1881, št. 3005, okrajno sodišče kamniško, da je vrhovno sodišče z odlokom od 16. februarja 1881, št. 1697, odločilo takole: «Ueber die Rekurse beider Streittheile in der in possessorio summarissimo verhandelten Rechtssache des Peter Keber durch Dr. Pirnat, Kläger, gegen Josef Mazovec und Andräas Jančigaj,

Beklagte, wegen Besitzstörung, in welcher das Bezirksgericht Stein den Erkenntnisbescheid vom 1. Oktober 1880, Z. 6854, den Partheien in slovenischer Sprache hinausgab, und das Oberlandesgericht mit Verordnung vom 22. Dezember 1880, Z. 13.364, diesen Erkenntnisbescheid behoben und dem Bezirksgerichte aufgetragen hat, die in slovenischer Sprache ausgefertigten Parien desselben von den Partheien abzuverlangen, den Erkenntnisbescheid in der deutschen Sprache auszufertigen, den Partheien zuzustellen und das weitere gesetzliche Amt zu handeln, hat der k. k. oberste Gerichtshof in Erwägung, dass der regelmässige und unbehinderte Gang der Rechtspflege im höchsten Grade gefährdet erscheint, wenn er der Willkür der Partheien, ihrer Vertreter und der Gerichte überlassen bliebe, in den gerichtlichen Eingaben und Erledigungen nach Belieben der einen oder anderen Sprache sich zu bedienen, in Erwägung, dass es Pflicht der Obergerichte ist, im Sinne des § 90 der Amtsinstruktion von Amtswegen darüber zu wachen, dass die gesetzlichen Bestimmungen betreffend die bei Gericht zu gebrauchende Sprache genauestens befolgt werden; in Erwägung, dass bei Entscheidung der Frage, in welcher Sprache die gerichtlichen Eingaben und Erledigungen im streitigen Verfahren zu verfassen sind, für die Gerichte nur die Vorschriften der Gerichtsordnung und die allenfalls später mit Gesetzeskraft erlassenen Verordnungen massgebend sein können; in Erwägung, dass zufolge der Bestimmung des § 13 a G. O. beide Theile sowohl als ihre Rechtsfreunde in ihren Reden die landesübliche Sprache zu gebrauchen haben, in welcher selbstverständlich auch die richterlichen Erledigungen zu erlassen sind; in Erwägung, dass im Herzogthume Krain seit Einführung der a. G. O. die deutsche Sprache ausschliesslich die bei Gericht landesübliche Sprache war, in welcher der Vorschrift des obzitierten § 13 gemäss alle gerichtlichen Eingaben verfasst sein mussten und in welcher alle richterlichen Erledigungen erflossen; — in Erwägung, dass dieser im Gesetze und den tatsächlichen Verhältnissen begründete Gebrauch der deutschen Sprache als ausschliesslich landesüblichen Gerichtssprache in Krain weder durch ein Gesetz, noch durch eine mit Gesetzeskraft erflossene Verordnung eine Abänderung oder Einschränkung erlitten hat; in Erwägung, dass die Justizministerial-Erlässe vom 15. März 1862, Z. 865, und 5. September 1867, Z. 8636 und 9396, eine Abänderung der Vorschrift des § 13 a. G. O. und des darauf begründeten gesetzlichen Zustandes weder bezweckten

noch bezwecken konnten, während die Absicht derselben nur dahin ging, im inneren Amtsverkehre der Gerichtsbehörden mit nur der slovenischen Sprache kundigen Partheien für letztere Erleichterungen eintreten zu lassen; in Erwägung, dass dem Gesagten zufolge der in slovenischer Sprache verfasste Erkenntnisbescheid des Bezirksgerichtes Stein vom 1. Oktober 1880, Z. 6854, in formeller Beziehung mit einer von Amtswegen zu berücksichtigenden Nullität behaftet war, weshalb das Oberlandesgericht mit Recht denselben behoben und dem Bezirksgerichte Stein aufgetragen hat, ihn in der landesüblichen deutschen Gerichtssprache hinauszugeben; — die Revisionsreurse des Peter Keber und Andreas Jančigaj, die deren Kosten selbst zu tragen haben, zurückgewiesen und die oberlandesgerichtliche Verordnung vom 22. Dezember 1880, Z. 13.364, zu bestätigen befunden.»

To «razsodbo» sem priobčil v nemškem besedilu iz več razlogov. Avtentični tekst take stvari je važen ad perpetuam rei memoriam. Ako bi ga bil poslovenil, ali bi mi kdo verjel, da ga nisem zavil in zveržil? Ali se da sploh posloveniti taka klasična perijoda blažene uradne nemščine? Ne, tega slogoslovnega viška ne dosežemo nikdar, ta neenakocenost in vzvišenost «gosposkega» jezika nad našim jezikom naj ostane na veke! Potem pa to stvarno umetničenje! Po sodnem redu naj govore stranke in odvetniki «deželnonavadni jezik» in sodnik naj kajpada sodi v istem «deželnonavadnem jeziku», toda — na Kranjskem je p r i s o d i š č i h deželnonavadni jezik zgolj nemščina! Ministri in krona so obračali, z nemštvom prešinjeni višji in vrhovni sodniki so obrnili. Izum «deželnonavadnega sodnega jezika» pa razloček tega od tistega navadnega «deželnonavadnega jezika», ki zanj ministrske naredbe veljajo, ta do vrha dognani sofizem je bil tistikrat tisti umetni zapahek, s katerim so za nekoliko časa slovenščini vrata zapahnili, da bi ne mogla v urad sodnikov in potem v druge urade. Slične plodke so rodile zadrege poznejših let, ko so razločevali: notranji pa zunanji jezik, od stranke podpisani zaznamek pa od nje nepodpisani uradni zaznamek in še druge take premetenosti. Sodniki so rešni pas metali nemškemu centralizmu, ko je začel gagati.

Slovenski odvetniki kranjski so poslali Pražáku spomenico zoper sodbo vrhovnega sodišča. Poslanci so grozili z opozicijo. «Pražák je na Schneidovo interpelacijo odgovoril, kakor je mogel. Naročil bo sodnijam, naj se ravnajo po ministrskih odlokih. Naše

jezikovno prašanje bo treba zakonito uravnavati. A za narodnostne zakone se bo težko dobila večina, ker so na Češkem in v Galiciji drugačne razmere. Vladno večino bi mogli Slovenci s svojim izstopom res da podreti. A kaj pride potem? Zato je boljše čakati.»¹ Pražák je rešil besedo z jezikovnim razpisom z dne 18. aprila 1882, št. 2513, «s katerim je na mah pregnal vse strahove in temelj položil bodočemu slovenskemu uradovanju».²

Od sušca meseca 1. 1881. Ivan Nabernik ni več slovensko sodil, ker je spoznal, da se via facti dobri stvari ne da več koristiti in da bi brez potrebe zgolj sebe ogrozil, ako bi se še dalje zoperstavljal. Namen je bil dosežen. Pravda Keber contra Mazovec in Jančigaj je postala političen dogodek prvega reda, osredotočila je vse sile naroda na to točko napada in izvojevala je jezikovno zmago. Ko je prišla zmaga, je bil Nabernik že okrajni sodnik v Litiji. Nikar ne pozabimo imena tega prvega borivca za pravice našega jezika, zakaj odločno je pokazal pot v časih, ko so vsi nemški in narodno indiferentni sodniki slovenščino zatirali in ko se večina slovenskih sodnikov še žugniti ni upala.

Gori opisana pravda razgrinja pred nami pač ne samo navidezen, ampak pravno in narodno-dušeslovno kaj pomemben spor nekdanje naše državne oblasti z državnim narodom kot predstavnikom iste oblasti. Klasičen primer je, ki kar vabi pravne psihologe in državnopravne dogmatike, da bi šli razmišljati o problemih, ali je državam privoljevanje enotno in ali jim pristoji najvišja stopnja juridične enotnosti, pravna osebnost. Za primer gre, ko so sodniki utrjevali državno enotnost s pomočjo nekega socijološkega mnenja, ki je bilo različno od oficijalne državine volje. To socijološko mnenje si je prizadevalo, da bi stare pravne odnošaje ohranilo v korist državnega naroda še nadalje celo proti volji vrhovne državne oblasti.

¹ Dr. Ivan Prijatelj, *ravnotam* str. 201.

² *Slovenski Pravniki*, XXV. str. 346.

D. D.:

ECCE HOMO!

Raztrgan in krvav,
ko da je zver
planila nanj,
visi na križu,
visi in molči.

«Stopi s križa
in govôri sedaj
o duši in Bogu!
Pridi in govôri!»

Pa da je stopil s križa takrat,
kot atlet
in mahal z rokami krog sebe
in kazal svojo silno moč,
na kolena bi padli in ga prosili:

«Oprosti gospod!
usmili se nas, usmili!»

Pa da je stopil
ko jagnje na tla,
govoril jim mirno in bolestno
in oprostil jim vse,
bi zopet na njega planili.

*Velika pesnica tu v Ece hor
Ard 27/4:*

KATUL (carm. 5) — A. SOVRÉ:

APRÈS NOUS LE DÉLUGE.

Vživájva življenje, ljubíva,
pustíva filistre, deklè!
Naj godejo srepogledi,
kaj nama do tega, mar ne?

Če solnce utone, spet vzide;
čim nama ugasne dan,
pogrezneva v noč se brezkončno,
v nevzdramni večnosti san.

Zato mi poljubov tisoč
daj, ljubica, daj jih sto,
in tisoč in sto jih obnovi,
še tisoč, še drugih sto.

A tisočev zvrhano mero
razspeva, da naju nikdó
ne bo vedel števila, da nama
zavistnež urekel ne bo.

